

PAPÍRSZELETEK

NÉMETH ISTVÁN

Gyurika három és fél éves, Becskerekre látogat az apukájával, innen hívják fel Baját, az anyukát.

- Szia, mama! Itt vagyok a nagymamáéknál.
- Kako si, zlato moje?
- Voltunk a nagytatával a meseutcában!
- I šta ste tamo videli?
- A csúnya cicát, aki megette a galambocskát.
- I šta još?
- Lovacskát!
- Dobar si? Ne grdi te nágytátá?
- Nagytata szép. Megnyiratkozott!

Mire, ahogy a barátom szokta mondani, kitört a röhej. Hogyne tört volna ki, amikor egy kisgyerek olyasmit vesz észre, amire a házbeliek föl se figyelnek. Arra ugyanis, hogy a nagytata megnyiratkozott, s ezáltal az unoka szemében megszépült.

Különben a fönti párbeszéd az anya és a fia között szó szerint így hangzott el. Valószínűleg Gyurika anyukája is jót kacagott azon, hogy a nagytata szép, mert megnyiratkozott. Gyurikának is azt mondták a szülei, amikor nagy nehezen borbélyszékbe kényszerítették és megnyírták, hogy szép. Ennél sokkal fontosabb az, hogy a mama és gyermeke tökéletesen megértik egymást, noha más-más nyelven szólalnak meg. A kicsi az apa nyelvén, a mamája az anyanyelvén. Megszólalhatnak mindketten egyazon nyelven is, de Gyurika amikor az apjával és az apai

nagymamáékkal van, kizárólag az anyanyelvét használja, akkor is, ha történetesen telefonon keresztül a mamájával társalog. Ha az apja véletlenül a mama anyanyelvén szól hozzá, figyelmezteti, mégpedig az anyanyelvén, hogy vele magyarul beszéljen. Nem holmiféle nacionalista felbuzdulásból, mert ő még nem tudja, hogy az mi fán terem, csupán a rend kedvéért. S ennek ez is a rendje. Ha Gyurika kettesben van a mamájával, vagy a bákánál vannak, akkor a dolgok rendje pedig az, hogy Gyurika is a mama és a báka anyanyelvén szólaljon meg, vagyis a saját anyanyelvén.

Egyszer, réges-régen, amikor a mára „megszépült” nagypapa még fiatal apa volt, meggondolatlanul szerbül kezdett beszélni egyik kisfiához, talán épp Gyurika későbbi édesapjához. A gyerek akkor még egy kukkot se tudott szerbül, mint ahogy a szülei előtte is és a háta mögött is kizárólag magyarul beszéltek. Hallotta ugyan, hogy körülötte használják egyesek ezt az érthetetlen nyelvet, de azok mind idegenek voltak számára. Most hirtelen elváltozott az arca, s kétségbeesetten sírni kezdett. Hogyne esett volna kétségbe, amikor a szeme láttára vesztette el az édesapját. Aki kicsi szívében hirtelen idegenné változott. Olyanná, mint azok a bácsik, akiknek egy szavát sem értette.

Valami hasonlóféle játszódhatott le benne, mint azokban a gyermek lelkeket népekben, amelyekre valamely földi katasztrófa folytán rászakad egy számukra minden ízében idegen világ. Megszállás, deportálás, az édesanyától való elszakadás, nyelvi terror, a teljes némaságba való taszítás, édes szavaik érvénytelenítése, amikor e szavakból már csak hangok maradnak, a sírás, a jajgatás, a nyüsztés hangjai. Akik odahaza, százszor megátkozott és megáldott szülőföldjükön is, ha kiléptek féltve őrzött kerítéseik mögül, már csak kézzel-lábbal tudták megértetni magukat szomszédaikkal, mert édesanyjuk fényes szavai elértektelenedtek, holtta váltak, mint a holt-tengeri tekercesek szavai. Igen, immár csak kézzel-lábbal, mint a kezdetek kezdetén, a történelem előtti őseik.

*

Gondoltam, milyen jó dolga lehet ennek az antracitszínű, fényes szőrű, laskafülű kutyusnak, mert mindig nyitva áll előtte a kiskapu, bármikor kimehet az utcára, ezt a szabadságot ki is használja, kedvére csavaroghat a környéken, ha ezt megunja, letelepszik a ház előtt a fűre, a ház előtt, amelynek az őrzése reá van bízva. Befeküdhetne a saját

kutyaházába is szunyókálni, de úgy látszik, jobban érzi magát az utcán, hiszen ott nem bántja senki, s őt se bántják a járókelők, megszoktuk az állandó jelenlétét, szólunk hozzá, ha találkozunk vele, a környékbeliek ismerősévé vált, az utca kedves színfoltjává, egy jó szó nélkül senki se tud elmenni mellette. Keresnénk a tekintetünkkel, ha egy nap nem látnánk a megszokott helyén. Hiányozna. Szép kutya. De a ritka kivételtől eltekintve melyik kutya nem szép? Ez a szakkönyvek szerint csendes, jóindulatú, nyugodt természetű, városi tartásra kimondottan alkalmas. A bármely vadászkutya színben előforduló fajtája közül ez tiszta fekete. Talán cocker spániel. Sajnos nem vagyok kutyaszakértő, még sajnálatosabb, hogy a legtöbb fajtának a nevét se tudom. Együtt élek a szobanövényeinkkel, gyönyörködök bennük, néha még szólok is hozzájuk, megérintem a levelüket, de a nevüket alig tudom. Tele van a rét, a mező virággal, a pipacsén kívül hánynak a nevét tudjuk? Nem vagyok benne biztos, hogy ezt az egyet is mindenki felismeri. Manapság talán nem is olyan fontos már tudni a kutyafajták, a virágok, a bogarak, a fák neveit, országos szégyen azonban, ha valaki nem tudja, mi az az SMS, e-mail, flopi, fax, CD, internet még akkor se, ha emez utóbbi világháló néven jut el a füléig.

Tehát az én szénfekete, csendes, jóindulatú, nyugodt cocker spániel ismerősöm. Az utóbbi időben azonban elveszítette híres nyugalmát, mert mintha állandóan valami belső nyugtalanság űzné, hajszozná, sietve rója a környék utcáit, orrát a földön túrva maga előtt, állandóan szimatolva egy örökre elvesztett nyom után. Mi történhetett vele? Megkerült? Hiába szólsz hozzá, nem vesz rólad tudomást, nem áll meg még annyi időcskére se, hogy megsimogasd.

Ezért csodálkoztam el, amikor tegnap a gazdája háza előtt találtam. Elnyúlva pihent a fűvön, sütkérezett a december végi napon. Megálltam fölötte, megszólítottam. – Kutyuskám! – mondtam. A régi ismeretség alapján egy kicsit már az enyémmnek is éreztem. – Kutyuskám! – szólítottam. Hasztalan, nem emelte föl a fejét, feküdt mozdulatlanul, mint aki se lát, se hall. Így aztán kénytelen voltam én lehajolni hozzá. – Kutyuskám! – szólítom meg újra. – Hát rám se nézel? – hajolok a pofijába, és elszörnyedve látom, hogy mindkét szeme kiszúrva, kifolyva. Ki követhette el? S az, aki ezt a szörnyűséget elkövette, talán a dobhártyáját is átszúrta, mert ez az előttem heverő csendes, jóindulatú,

nyugodt természetű gyönyörű teremtés valóban *se lát, se hall*. Az orra hegyén már csak az a fekete, bársonyos, mindig kedves foltocska maradt meg neki, amivel tájékozódni tud ebben a gonosz világban. Abba a puha bársonyocskába épített szimata. Egyszerre megértettem, mért futkároz oly űzött kétségbeeséssel mostanában: keresi a nyomokat. Talán annak a valakinek a nyomát, aki elvette szeme világát.

*

Tegnap reggel borotválkozás közben a titokzatos Mélységből egy szó ugrott a nyelvemre, egy szó, amit tüstént hangosan ki is mondtam: *kelta!* Ismerjük a kínos helyzetet, amikor a maradék memóriánk is fölmondja a szolgálatot, amikor a kieszerszer használt fogalom vagy a közeli ismerősünk neve egy istenért se jut eszünkbe éppen akkor, amikor beszélgetés közben vagy reá gondolva ki szeretnénk mondani, netán fogalmazás közben le szeretnénk írni. Dühünk lángja már-már az egekig csap fel. Átkozzuk magunkat, a vénségnek ezt az alattomos és megalázó kórját, verjük a fejünket a falba, de minden hiába. Aztán órák vagy napok múlva, amikor már rég elfelejtettük az egészet, hirtelen, a titokzatos Mélységből, felbukkan, jelentkezik az a bizonyos szó, kifejezés, név, amire órákkal, napokkal előbb lett volna oly nagy szükségünk. A *kelta* szó „becsapódásának” nem voltak hasonló előzményei, nem esett ki az emlékezetemből éppen akkor, amikor halaszthatatlan szükségem lett volna rá, nem járt az eszemben a reggeli borotválkozás előtt, utoljára talán akkor gondoltam rá, amikor a NATO-bombázások után egy „helyzetjelentést” írtam Kishegyesről, ugyanis a keltetőállomás egyik csarnokát állítólag ideiglenes lőszerraktárrá ütötte a hősiesen védekező Jugoszláv Katonaság, az a katonaság, amelyik iskolákban, kórházakban stb. álcázta magát, bújt, férközött be, hogy ha ott mégis találat érné őket, világgá kürtölhessük: a NATO kórházakat, hidakat stb. bombáz. A keltetőállomás az úgynevezett nagyhíd közelében volt és a *Kelta* nevet viselte vagy viseli, ha még egyáltalán létezik. Mert maguk a kelták már nemigen léteznek. A tizenkilencedik század vége felé Európában még három és fél millióan beszéltek kelta nyelveket, minthogy „nyelvük közbenső helyet foglal el a román és a germán nyelvek között”. Tehát a kelta nyelv egy olyan nyelvcsalád nyelve valahol a két említett nyelvcsalád között, amelyet a különböző kelta törzsek különbözőképpen használnak. Illetve használtak. Erre mifelénk is, Pannóniában. Amikor

a „mifelénk” még az „őfelénk” volt. Többek között Győr, Szombathely, Óbuda, Eszék, Belgrád őrzi emléküket. Persze a kishegyesi, *Keltának* elnevezett csirkefarm vagy keltető semmiféle kelta emlékeket nem őríz. Akik ezt a nevet adták neki annak idején, nem gondoltak a keltákra, talán nem is tudták, hogy valaha éltek erre felé ilyen népek. Nekem is csak tegnap reggel, borotválkozás közben ugrott be váratlanul a titokzatos Mélységből a *kelta* szó, ezt semmiféle rá gondolás nem előzte meg, de először történt meg velem, hogy ne csak a keltetőállomásra gondoljak, ahol annak idején jómagam is megfordultam néhányszor, hanem egy, a föld színéről eltűnt népcsoportra, amely belakta fél Európát, saját államot mégse tudott alapítani, akik az ókori történetírók szerint erősek és magas növésűek voltak, fehér bőrűek, szőke vagy vörös hajúak, kék szemű, élénk villogású, arckifejezésük dacos. „Jellemük verekedő, hiú, dacos, pajkos, könnyen hívó, dicsekvő és harcias. Hajlékony szellemük, eleven eszük szerette a költészetet.” Ugyanakkor viszálykodók, széthúzóak. Akárcsak mi, magyarok, szerbek stb. Kész csoda, hogy eddig fennmaradtunk. S ha egyszer végleg eltűnünk a Kárpát-medencéből, a Balkánról stb., vajon akad-e az ide települt kínaiak, malájok stb. között valaki, aki cégének a titokzatos Mélységből felmerülő *Fuvola* nevet adja, egy kipusztult nép egyetlen fennmaradt szavát.

*

Most hallok először a mikulásvirágról, pedig egy igen elterjedt hibridről van szó, talán a mi lakásunkban is akad belőle, épp csak a nevét nem tudom. Minthogy több olyan szobanövényt gondozunk – elmondtam már százszor –, amikben ugyan gyönyörködünk, de nem tudnánk megszólítani, mert nem ismerjük a nevét. Haragszom ezért magamra, mégse veszek annyi fáradságot se, hogy a virágkönyvekben utánanézzek. Hogy sorban megtanuljam a nevüket. Hiszen ezek a virágok, növények csakugyan hozzánk tartoznak. Meg-megérintem a levelüket. Megállok előttük, lehajolok hozzájuk, figyelem őket, s ahogy említettem, gyönyörködöm bennük. Nem volna üdvösebb inkább megtanulni egy szép virágnevet – talán minden virágnév szép, még a bűdöskée is –, mintsem egy világ szélhámosáét, gyilkosáét, terroristáét vagy milliárdosét? Ezeknek a neve idővel elfelejtődik, a virág neve örök, míg csak él és virágzik, s míg lesz valaki, aki lehajol érte. Hát most úgy vagyok, hogy megtanultam egy virágnevet, a mikulásvirágét, de még nem találkoztam vele,

hogyha mégis, nem tudtam róla, hogy ő az. A hír hallatán, hogy létezik egy ilyen nevű virág, sőt már nálunk is annyira elterjedt, hogy művirág formájában is árulják, tehát a hír hallatán érdeklődni kezdtem kivirágzott hölgyismerőseimnél, milyen is tulajdonképpen a mikulásvirág, miről ismerni fel. Elmondták. Leginkább piros leveleiről, apró, sárga virágairól. Talán onnan kapta ezt a számomra nem virághoz illő nevet, mert olyan, mint egy beöltözött Mikulás. Ha találkozom vele és fölismerem, megszólítom, bár a neve ellenérzést vált ki belőlem. Nem ellenszenvet, de valami olyasmit, mint a csinált dolgok. Nem tudnám pontosan leírni, mit értek a csinált dolgokon, valahogy mindazt, ami nem természetes, ami álságos, ami mondvacsinált. Úgy valahogy hat rám ennek a virágnak a neve, mintha valaki egy pulit Frédinek keresztelne el. Rossz ugyan ez a pulihasonlat, mert ez a kutya aligha hibrid, mint a mikulásvirág. Egy hibridnek, egy eddig soha nem voltanak hozzáillő hibrid nevet illő adni, jöllehet a Mikulás név nem éppen mai keletű, virágnévként számomra mégis zavaró, fantáziátlan, hideg, üres, illattalan. Bizonyára nem mi, magyarok adtuk neki ezt a nevet, mert mi még, amiként a kelták, latinok, asszírok, bolgárok és a többiek, gyönyörű virágneveket tudunk kitalálni, mint például a búzavirág, a piros mécsvirág, a tündérrózsa, a karcús sisakvirág, a vérehulló fecskefű, a kakukkveronika, csak hogy néhányat említsek a mezei virágok közül, s ezeket a neveket legtöbbször az úgynevezett mezei emberek találták ki, de úgy, hogy az adott virág nevében benne legyen annak a jelleme is. Ki tudná megmondani közülünk, mikulásvirágosok közül, virághatározó nélkül, melyik virág a tinóöröm? S hogy honnan, miről kapta a nevét? Talán onnan, hogy a tinó olyannyira megkedvelte még valahol az ázsiai pusztákon? És a veselke? Nem a veselkedni igénk rejtőzködik benne? Hogy kicsiny volt, észrevétlen, de törekedett, nekiveselkedett, mert ő is meg akarta mutatni magát a többi mezei virágnak. Ám hagyjuk a mezei nyelvészkedést. Abba viszont nehéz beletörődni, hogy a csodálatos, mesés szép nevű őshonos virágok helyére betörnek a különben szemet gyönyörködtető, de sórtalan, illattalan hibridek csinált ízű nevükkel, miközben kihullanak emlékezetünkéből, szótárunkból, lelkünkéből a csillaghurok, a madárhurok, még a vastövű imolák is.